

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Ідеологія, пропаганда та post-truth politics
(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти бакалаврський
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 052 Політологія

освітня програма Політичні технології та аналіз політики

вид дисципліни обов'язкова

факультет філософський

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету Протокол № 6 від 16 червня 2023 року.

Розробник програми: Работягова Ірина Володимирівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології філософського факультету.

Програму схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол № 11 від 15 червня 2023 року

Зав. кафедри політології, проф. Олександр ФІСУН

Погоджено з гарантом освітньої програми Тетяна КОМАРОВА

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 16 червня 2023 року

Голова Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Ідеологія, пропаганда та post-truth politics” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти “Політичні технології та аналіз політики”, напряму політологія, спеціальності 052 Політологія

Предметом вивчення навчальної дисципліни є ідеології, їх типи, динаміка та історичні приклади імплементації, пропаганда та феномен післяправди.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів знання про сутність та динаміку традиційних та сучасних ідеологій, пропагандистських технік та вміння деконструювати післяправду.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

- знайомство з історією виникнення та поширення ідеологій, основними тенденціями їх розвитку;
- розкриття сутності традиційних ліберальних та консервативних напрямків політичних ідеологій;
- виявлення причин виникнення та сутності ліво-радикальних течій, а також напрямків, критичних до них;
- розкриття сутності та специфіки формування праворадикального напрямку політичних ідеологій;
- виокремлення анархічного напрямку політичних ідеологій, його різноманіття;
- визначення сучасних напрямів та тенденцій у процесах актуалізації політичних ідеологій.

1.3. Кількість кредитів 3.

1.4. Загальна кількість годин 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов’язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
6-й	6-й
Лекції	
24 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачені	Не передбачені
Самостійна робота	
42 год.	76 год.
Вид контролю: екзамен	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- Визначати, формулювати та пропонувати шляхи вирішення професійних теоретичних та практичних проблем.
- Проводити професійний пошук, оброблення та аналіз фактів, даних та інформації з різних первинних та вторинних джерел.
- Демонструвати навички критичного мислення у професійній діяльності та володіти професійною етикою.

- Вільно володіти базовим професійним категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.
- Мати базові знання щодо ключових принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.
- Вміти застосовувати ключові політологічні поняття, теорії та методи до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- Вміти використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для інтерпретації та змістовного аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.
- Вміти професійно виконувати політико-організаційні, експертні, дорадчі та консультаційні функції на національному та міжнародному ринку праці.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність політичної ідеології.

Виникнення, зміст і призначення політичної ідеології. Політична ідеологія покликана зафіксувати певні критерії оцінки політичної реальності, створити нормативну модель сприйняття світу політичного, зробити складну дійсність політичної динаміки простою та зрозумілою для пересічного громадянина. За допомогою політичної ідеології політичні цілі конкретних груп символізуються та отримують індивідуальні значення, а політичні дії набувають конкретного спрямування. Політична ідеологія взагалі являє собою певну доктрину, яка виправдовує домагання тієї чи іншої групи до влади (чи її використання), яка прагне у відповідності до цих цілей підпорядкування суспільної думки власним ідеям. Трактатування терміну «політична ідеологія». Рівні політичної ідеології: теоретико-концептуальний, програмно-політичний та актуалізований. Функції політичної ідеології: легітимізуюча, мобілізаційна, інтеграційна, критична, когнітивна, конструктивна, нормативна та компенсаторна. Критерії класифікації політичних ідеологій.

Тема 2. Загальна характеристика основних ідеологічних течій.

Ліберальне спрямування, представлене класичним лібералізмом, лібертаріанством, деонтологічним лібералізмом, ордолібералізмом. Консервативне спрямування: класичний консерватизм, американський та європейський різновиди неоконсерватизму. Ліві: марксизм, ленінізм, маоїзм, неомарксизм, соціал-демократія, анархізм. Праві: фашизм, націонал-соціалізм, похідні.

Тема 3. Ліберальний напрямок політичних ідеологій.

Основні постулати лібералізму склалися у антифеодальній боротьбі проти абсолютизму монархів та церкви. Дрібна та середня буржуазія потребувала економічної свободи, соціальних інститутів, які б забезпечували їм незалежність від держави. Ліберальні погляди Дж. Локка, ідея розподілу влади на законодавчу, виконавчу (частиною якої є судова) та федеративну, яка опікується міжнародними відносинами. Погляди на державний устрій та правління Ш.-Л. де Монтеск'є, теорія поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову та проблеми факторів, які визначають форму правління, зокрема залежності суті народу від фізичних факторів його проживання. Постулати отців-засновників американської демократії. Ліберальні ідеї І. Канта та Г. Гегеля. Розвиток ліберальних ідей А. де Токвілем, Дж. Ст. Міллем, І. Бентамом, Б. Констаном.

Неолібералізм – соціально-політичне вчення та суспільний рух кінця ХХ ст., основною ідеєю якого є вимога максимальної свободи діяльності індивіда у сферах політики, економіки, приватного життя і т.д. Деонтологічний лібералізм Дж. Ролза vs. лібертаризм Р. Нозіка. Дж. Ролз виступає у якості розробника нової теорії справедливості, заснованої на актуалізованій гіпотетичній формі суспільного договору, у якому учасники процесу вироблення правил гри знаходяться під «покрывом незнання» та на «початковій позиції», не володіючи знанням з

приводу того, що вважається благом, та ким вони є в реальному житті, що призводить до вироблення особливої системи перерозподілу, у якій нерівність припускається лише тоді, коли вона призводить до виграшу найбільш можливо кількості людей. На противагу Дж. Ролзу Р. Нозік зазначає, що будь-який перерозподіл є порушенням прав людини, оскільки коли держава забирає частину прибутку у вигляді податку, тим самим забирає частину його життєвого часу, що є подібним рабству.

Тема 4. Консервативний напрямок політичних ідеологій.

Консерватизм є політичною ідеологією, орієнтованою на збереження та підтримку форм державного та суспільного життя, які склалися історично, у першу чергу його морально-правових основ, які знаходять втілення в нації, релігії, браку, сім'ї, власності.

У питанні про співвідношення традиції та змін Е. Берк природною границею опори на традицію бачить потребу у часткових змінах заради підтримки життєздатності політичної системи. Для Ж. де Местра зміни являли собою дискомфорт, втрати та страждання для соціуму, а ядром його політичних поглядів є ідея еквілібру – створення статичної рівноваги у політичному та духовному житті на основі теократії. Сучасний дослідник-традиціоналіст Р. Керк стверджує, що оскільки природа людини спотворена, світ неможливо покращити за допомогою політичної діяльності, тому політики мають забезпечувати широкий національний консенсус, апелюючи до традиційних уявлень, авторитеті та релігії, а соціальні та економічні проблеми необхідно переводити у релігійно-етичну площину.

Значну роль у становленні постіндустріального суспільства зіграв неоконсерватизм, що домінував у найбільш розвинених країнах з кінця 70-х до початку 90-х рр. XX ст. Це ідейно-політична течія поєднує ліберально-технократичну прихильність прогресу, свободі й економічному зростанню з орієнтацією на збереження і зміцнення традиційних суспільних цінностей. Неоконсервативний напрямок політичної ідеології: лібертатизм, етноцентралізм та традиціоналізм неоконсервативної думки. Схожі та відмінні риси європейського та американського неоконсерватизму.

Тема 5. Політична ідеологія соціал-демократії.

Політична ідеологія соціал-демократії - продукт тривалої еволюції. Крім марксизму істотну роль в її виникненні зіграли й інші концепції соціалізму XIX - початку XX ст., Насамперед кооперативний соціалізм, гільдейський соціалізм, фабіанського соціалізму, державний соціалізм, християнський соціалізм і катедер-соціалізм.

Розвиток соціал-демократичного напрямку Е. Бернштейном та К. Каутським.

«Демократичний соціалізм» трактується одночасно й як тривалий процес реалізації цінностей свободи, справедливості та демократії, та як суспільство майбутнього. Досягнення «демократичного соціалізму» мислиться через здійснення політичної та економічної демократії й створення «держави добробуту». «Соціальна держава» як основна форма державного устрою.

Значення та перспективи соціал-демократичної політичної ідеології. Перспективним напрямком діяльності західної соціал-демократії є стимулювання приватної ініціативи й активності громадян не тільки в економічній, але й в інших сферах – соціальній і політичній.

Тема 6. Марксизм та похідні політичні ідеології

Теоретичні передумови марксизму. Марксизм виник в 1840-х рр. К. Маркс і Ф. Енгельс намагалися з'ясувати умови й вказати шляхи звільнення трудящих від експлуатації й всіх форм соціального гніту. Вони прагнули намітити контури ладу, який зможе подолати відчуження робітників від власності й влади, здатен розумно організувати громадське життя, забезпечити вільний й гармонійний розвиток особистості. Марксизм – це вчення про прогрес як зміну суспільних формацій і зростання продуктивних сил, про соціалістичну революцію на чолі з суб'єктом прогресу – пролетаріатом, про злам буржуазної державної машини та її заміну диктатурою пролетаріату, яка згодом має зникнути, про побудову комунізму – безтоварного й безринкового суспільства асоційованих виробників.

Основні напрямки марксистської теорії: формаційне обґрунтування історичного процесу та всесвітньо-історична місія робітничого класу.

Ленінізм, більшовизм як спроба втілення марксистської теорії. Ключовим моментом ідеології більшовизму були ідеї пролетарської революції під керівництвом партії «нового типу» з жорсткою дисципліною й ієрархічною структурою, ідея слабкої ланки в ланцюзі імперіалізму й різночасності перемоги революцій, диктатури пролетаріату як знаряддя зламу буржуазної державності та створення соціалістичної. Сталінізм.

Маоїзм та його динаміка до сучасності. Мао Цзе Дун залучив ідеї більшовизму, адаптувавши їх до китайської специфіки, тому головною рушійною силою революцій було проголошено селянство.

Неомарксизм та єврокомунізм. У 30-ті роки ХХ ст. популярності набуває нове переосмислення ідей марксизму – так званий неомарксизм, який організаційно оформився на базі Франкфуртської школи соціальних досліджень. У післявоєнний період неомарксизм було виведено на рівень дослідження світових процесів світу, що швидко змінювався. Найбільш відомими представниками цього напрямку стали І. Валлерстайн, А. Франк, С. Амін, які розробляють проблематику економічної нерівності й залежності в сучасному світі, соціальної диференціації населення.

Тема 7. Фашизм та неофашизм. Націонал-соціалізм.

Загальні положення фашистської ідеології. Окремий індивід в цій історичній панорамі є лише минулим моментом і лише силою цієї єдності може бути звільнений від обмежуючих його часу та простору і досягти чисто духовного існування, при якому його цінність як людини полягає в самопожертві, в запереченні власних інтересів перед інтересами суспільства аж до самої смерті. Націонал-соціалізм як похідна від фашизму ідеологія.

Історичними різновидами фашизму є: неонацизм (базується на принципах расової чистоти й ідеалі надлюдини); націонал-лібералізм (зберігає ті ж ідеї расистської богообраності й етнічного гегемонізму, але більш терпимо відноситься до індивідуалізму й ряду інших буржуазних цінностей); неофашизм (в якому відсутні уявлення про етнічне месіанство, але разом з тим заперечується й філософія індивідуалізму; головне значення надається тут ідеям «грунту», народу, патріотизму, що лежать в основі «природного держави» з «нещадним урядом»).

Тотальна держава як умова відтворення фашистської ідеології.

Неофашизм. Неофашизм – термін, який застосовують для позначення деяких праворадикальних організацій й рухів в ряді держав світу, які в політичному та ідейному відношенні є наступниками фашистських організацій, розпущених після 2-ї світової війни.

Тема 8. Анархізм

Анархізм – сукупність ідейно-політичних течій, які заперечують необхідність державної влади і офіційної релігії як джерел економічного, політичного і духовного придушення особистості, які виступають за створення дрібних автономних асоціацій виробників.

В основу теорії ідивідуалістичного анархізму М. Штірнера була покладена ідея абсолютної свободи людини, який у своїх бажаннях і вчинках не повинен бути зв'язаний ні існуючими релігійними догмами, ні нормами права і моралі.

Ідеалом мютоелістського спрямування П. Ж. Прудона було суспільство, що складається з незалежних селян і ремісників, в якому фабрики і заводи знаходяться у власності робочих асоціацій, а весь суспільний механізм об'єднується системою взаємного кредиту на основі народних банків.

Центральна ідея анархо-колективізму М. Бакуніна – повне руйнування державності і встановлення бездержавного суспільного самоврядування на базі робочих асоціацій (землеробських і ремісничо-фабричних).

Головним елементом анархо-комуністичного суспільства П. Кропоткіна повинна стати самоврядна виробнича комуна, в якій промисловість з'єднується із землеробством, розумова праця – з ручним, де панує обов'язковість праці для всіх, і повністю усупільнено не тільки засоби виробництва, але і предмети споживання.

Анархо-синдикалісти (Ж. Сорель) закликають до розвитку навичок самоврядування та солідарності через самоорганізацію в повсякденній боротьбі за поліпшення життєвих умов і розширення прав найманих трудівників, проти свавілля капіталу і держави, проводячи страйки та інші подібні акції протесту, щоб підготувати тим самим соціальну революцію, яка повинна призвести до торжества лібертарного (вільного) комунізму.

Тема 9. Пропаганда.

Цивільна і воєнна пропаганда. Історична специфіка воєнної пропаганди, її сучасні прояви. Імітація демократії. Гібридні війни. Медійні продукти та пропаганда: роль фільмів, серіалів, блогів у розповсюдженні пропаганди. “Тактика салямів” - від угорського політичного трюку до сьогодні. Інтернет та пропаганда, автоматичні способи продукування та розповсюдження пропаганди.

Тема 10. Феномен post-truth або післяправди.

Роль пост-структуралістів у деконструкції післяправди. Післяправда та післяправдна політика. Післяправда як такий вид політичної культури, в якій реальна політика відокремлена від політичного курсу. Прозорість, медіаграмотність, робота з медіа, освіченість громадян, легітимізація судів як способи боротьби з післяправдою. Причини привабливості світу післяправди.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усно-го	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	го		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Сутність політичної ідеології	6	2				4	9	1				8
Тема 2. Загальна характеристика основних ідеологічних течій	8		2			6	9	1				8
Тема 3. Ліберальний напрямок політичних ідеологій	12	4	4			4	9	1	1			7
Тема 4. Консервативний напрямок політичних ідеологій	12	4	4			4	9	1	1			7
Тема 5. Політичні ідеологія соціал-демократії	8	2	2			4	9	1				8
Тема 6. Марксизм та похідні політичні ідеології	8	2	2			4	9	1				8
Тема 7. Фашизм та неофашизм. Націонал-соціалізм	12	4	4			4	9	1				8
Тема 8. Анархізм	8	2	2			4	9	1				8
Тема 9. Пропаганда.	8	2	2			4	9	1	1			7
Тема 10. Феномен post-truth або післяправди.	8	2	2			4	9	1	1			7
Усього годин	90	24	24			42	90	10	4			76

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Класичний лібералізм Дж. Локка	2	1
2	Деонтологічний лібералізм Дж. Ролза	2	
3	Класичний консерватизм Ж. де Местра	2	1
4	Неоконсерватизм І. Крістола	2	
5	Соціал-демократичні погляди К. Каутського	2	
6	Комуністичні ідеї К. Маркса та Ф. Енгельса	2	
7	Неомарксизм Т. Адорно	2	
8	Фашизм Б. Муссоліні	2	
9	Націонал-соціалізм А. Гітлера	2	
10	Анархізм П. Кропоткіна	2	
11	Пропаганда: аналіз виступу	2	1
12	І. Валерстайн та конструювання історії	2	1
	Разом	24	4

5. Самостійна робота

№ з/п	Вид, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Розглянути сутність ідеології, визначити, які функції є сприйнятними, які ні, з яких причин.	4	8
2	Проаналізувати лінії розмежування ключових ідеологій, продумати альтернативні класифікації ідеологій.	6	8
3	Розглянути ліберальні ідеї Дж. Локка у «Двох трактатах про правління», виявити його погляди на владу, її поділ, революцію та свободу. Дослідити тематику суспільного договору у «Теорії справедливості» Дж. Ролза, його складових та розуміння справедливості як чесності.	4	7
4	Виокремити консервативні ідеї Ж. де Местра у «Роздумах про Францію», що стосуються статусу людини у суспільстві, війни, революції та сутності держави. Проаналізувати неоконсервативні ідеї І. Крістола у «Американському неоконсерватизмі», що стосуються сутності американського суспільства, його вподобань, бажаної економічної та зовнішньої політики.	4	7
5	Розглянути критику марксизму, пролетарських революцій та проявів колективізму у «Диктатурі пролетаріату» К. Каутського.	5	8
6	Засвоїти соціальну динаміку XIX-XX ст., окреслену у «Маніфесті комуністичної партії» К. Маркса та Ф. Енгельса з точки зору зміщення політичних пріоритетів та класової структури. Дослідити сутність політичного маніпулювання у «До дослідження авторитарної особистості» Т. Адорно, його технік та критеріїв людського сприйняття маніпуляцій.	4	8
7	Визначити концепт нації, держави, свободи, індивіда, війни, зовнішньої політики у «Доктрині фашизму» Б. Муссоліні. Розглянути сутність пропаганди, її історичних форм та рецепієнтів у «Моя боротьба» А. Гітлера	4	8
8	Дослідити концепт усупільнення як ключову категорію «Анархії» П. Кропоткіна	4	8

9	Проаналізувати виступ одного із сучасних політичних лідерів на предмет маіпулятивних пропагандистських технологій, визначити цілі такого використання	4	7
10	Розглянути феномен конструювання історії у роботі І. Валлерстайна “Чи існує в дійсності Індія”, виявити елементи такого конструювання у сучасних війнах та конфліктах.	4	7
	Разом	42	76

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання

Лекції, читання першоджерел за темою, обговорення, написання есе з актуалізації опрацьованих текстів. Для викладення матеріалів з курсу використовується платформа Google Classroom.

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усної дискусії або написання есе на практичних заняттях, написання контрольної роботи та проведення опитування за розділом.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у письмовій формі у вигляді семестрового заліку (за дворівневою шкалою оцінювання). Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який вноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії **обставин непоборної сили** здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти **залік у дистанційній формі** на платформі Google Classroom.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота										К/р	Разом	Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	10	60	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.

31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обгрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необгрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необгрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Максимальна сума балів за залік складає **40**.

Критерії оцінювання залікової роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.

29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література

1. Політологія: навч. посібник / упоряд. та ред. М.Сазонова. Харків: Фоліо, 1998. 735с.
2. Донцов Д. Ідеологія. Націоналізм. Незримі скрижалі Кобзаря. Маса і провід. Дух отари і дух провідництва. Х.: Фоліо, 2017. 576 с.
3. Матвієнків С. М. Політичні ідеології. Методичний посібник для студентів спеціальності “Політологія”. Івано-Франківськ: Плай, 2006. 151 с.

Допоміжна література

1. Бернштайн Е. Спомини про Михайла Драгоманова та Сергія Подолинського // З починів українського соціалістичного руху. Михайло Драгоманов і женецький соціалістичний гурток. Відень, 1922. 212 с. С. 154–161. <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=8937>.
2. Бурдье П. Мова і символічне насилля. Електронний ресурс: <https://commons.com.ua/uk/mova-i-simvolichne-nasilstvo>
3. Бушанський В. Лассаль Фердинанд // Політична енциклопедія. К.: Парламентське видавництво, 2011. с.391.
4. Валерстайн І. Насильство і капіталістична світ-економіка. <http://www.ji.lviv.ua/n39texts/wallerstein3.htm>.
5. Гаєк Ф. Шлях до рабства. - К. : Наш Формат, 2022. 208 с.
6. Галушка А., Браїлян Є. Змова диктаторів: Поділ Європи між Гітлером і Сталінім, 1939-1941. - Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. - 368 с.
7. Грузін Д. Кропоткін Петро Олексійович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. - К.: Наукова думка, 2009. - Т. 5. - С. 412. - 560 с.
8. Донцов Д. Енгельс, Маркс і Ляссаль про неісторичні нації. Київ: Серп і молот, 1918. 59 с. <https://vpered.wordpress.com/2012/09/06/dontsov-engels-marx-lassal>.
9. Кавцкі К. Народність і її початки. – Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. - 67 с.
10. Кірносова Н. Мао Цзедун. Поезія революції. // Україна–Китай, № 4 (10), 2017.

11. Круглашов А. Бакунін М. О. // Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови). - К. : Парламентське видавництво, 2011. - С. 48.
12. Локк Дж. Два трактати про врядування. – Київ : Основи, 2001. – 265 с.
13. Мангайм К. Ідеологія та утопія. - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. - 370 с.
14. Манен Б. Принципи представницького правління. - К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2020. - 411 с.
15. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: філософське дослідження вчення Зигмунда Фрейда. - Київ: Ніка-Центр, 2010. 248 с.
16. Мусоліні Б. Моє життя. Харків: Фоліо, 2017. 251 с.
17. Робертс Е. Лідерство в часи війни. Головні уроки від творців історії / Пер. з англ. Ярослава Войтка. Київ: КМ-БУКС, 2021 - 216 с.
18. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія свободи. Львів: видавництво Анетти Антоненко, К.: Ніка-Центр, 2016. 336 с.
19. Clark J.C.D. Reflections on the Revolution in France. A Critical Edition. - Stanford University Press, 2001
20. Gray J. Rebellions and Revolutions. China from 1800s to the 1980s. (The Short Oxford History of the Modern World). Oxford, 1990. 456 p.
21. Lasswell H.D. The Theory of Political Propaganda. The American Political Science Review, Vol. 21, No. 3 (Aug., 1927). P. 627-631.
22. Strauss L. On Tyranny. New York: Free Press, 1991. 178 p.